

The Project Gutenberg eBook of Karjalan kankahilta I, by Anonymous

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Karjalan kankahilta I

Author: Anonymous

Release date: June 12, 2011 [EBook #36392]

Most recently updated: January 7, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KARJALAN KANKAHILTA I ***

Produced by Tapio Riikonen

KARJALAN KANKAHILTA I

Kertonut -r-

(Jälkipainos Kyläkirjaston Kuvalehdestä.)

Jyväskylässä,
Jyväskylän kirjapainossa, 1884.

K. J. Gummerus'en kustantama.

SISÄLTÖ:

Viiden veljen tyttäret
Pajarin tytär
Siirnitsa
Pyhäsaari
Kolinvuorelta

VIIDEN VELJEN TYTTÄRET.

Katri Hillutar oli sangen vanha. Hän muisti pitäjämme kohta satavuotisen kirkon uutena olemisen, muisti kertoa monta kaunista tarinaa pitäjämme vanhimmista oloista ja asukkaista, osaksi omia havaintojaan, osaksi mummonsa ja äitinsä kertomia.

Suntion muorikaan, joka oli aivan harmaapäinen, ei muistanut aikaa jolloin Katri olisi ollut nuorena. Ei kukaan tietänyt hänen ikäänsä, sillä syntymävuottansa ei löytynyt kirkonkirjoissakaan. Mutta syntymäpäivänsä tiesi vanha Katri tarkkaan, sillä hän oli syntynyt Pääsiäis-aamuna, jona hän aina muistuttikin syntymäpäivästään. Me lapset emme siinä koskaan huomanneet mitään erinomaista.

Kerran kurkistelllessaan ikkunasta järvelle, sanoi hän: "Tuolla Kontioniemen-rannalla on iso aarre; kolmilaitainen venhe täynnä rahaa ja hyvyttä. Siellä ne kyllä pysyvät; vaikka kohta on kolme keinoa, jolla ne lunastaa voisi.

"Se saapi aarteen, joka yksiöisellä jäällä ajaa yksiöisellä hevoisella lahden poikki, tai se, joka viskaa viisinaulaisen rautakirveen kirkkorannasta yli lahden. Vaan kolmas keino on kauhea. Se, joka sitä koettaa, kadottaa sielunsa: kolmivuotias valkeaverinen ja valkeatukkainen poikalapsi on tapettava aarteen kohdalle sen lunastukseksi. Tämä keino on kamala ja hirvittävä." —

Kyllähän ihminen elinaikanaan voipi joutua onnettomiin tilaisuuksiin. Eihän uskoisi kukaan äidin voivan murhata lastaan, vaan pitkällinen kurjuus, nälkä ja puute voivat pian semmoisenkin hirmutyön matkaansaattaa. —

"Kyyneleet vieläkin silmiini nousevat joka kerta kun mieleeni juohtuu tuo onnettomuus, johon kerran olin joutua", jatkoi Katri. "Se oli Kustaakuninkaan sodan jälkikesänä. Sota ja katovuodet olivat rasittaneet maatamme. Viholliset ampuivat miesvainajani Ruskealan kirkolla. Kuuteen viikkoon en suurusta maistanut. Ristopoikani itki yhä nälissään. Joka yö näin virvatulen palavan aarteella tuolla niemen kyljessä. Silloin mieleni muuttui, jo olin poikani uhrata aarteen lunastukseksi, vaan loinpa ensin silmäni lapseeni; — oi, hän oli niin kaunis, niin suloinen katsella, tuo poikaseni! Sydämeni oli pakahtumaisillansa. Minä sieppasin poikani syliini ja läksin itkien kylää kohti juoksemaan. Maantielle jouduttuani tuli vaunuilla ajaja vastaan. Tuo viskasi minulle hopea-riksin. Nyt olin pelastettu murha-aatoksistani. Kyynelelmin usein vielä kiitän Jumalaa tuosta avusta; aarretta ei sen koommin mieleni tehnyt. Siellä minulta saavat rahat rauhassa olla, nuo viiden veljen hyvydet." —

"Viiden veljen? Ketä ne olivat?" kysyi eräs Katrin kuulioista.

Tähän vanha vastasi:

"Niitä, näet, ennen muinoin oli viisi veljestä yhdessä talossa tuolla niemellä elämässä. Tuolla, jossa nyt on tuo sankka petäjikkö, oli summattoman vauras talo. Siinä talossa olivat kaikki huoneet rakennetut yhteen jaksoon ympäri pihamaata, jonka keskellä asuinhuoneet. Ainoasti sola oli jätetty yhteen kohtaan huoneitten väliin ja sekin varustettu suurella vaski-ovella, joka saranoillaan vonkui niin, että kuului tänne lahden yli. Siitä aina täällä tiettiin milloin talonmiehet ulkona liikkuvat. Silloin täällä ei vielä ollut kirkkoakaan; kirkkomatka oli aina Taipaleesen tai Liperiin tehtävä. Siellä tuonkin talon miehet kyllä useasti kävivät, mutta tyttäriä harvoin vaan sinne laskettiin, ei kuin kerta kesässä. Eihän olisi hyvä ollutkaan usein kylässä käyttää tätä tyttöparvea; olipa näitä piikaisia pikkaraisen, ei enempi kuin viisi viidettäkymmentä, viiden veljen tyttäriä.

"Talossa, näet, eli viisi veljestä, vanhoja kreikanusko-karjalaisia. Neljälle veljelle oli lahjoitettu kymmenen tytärtä kullekin, vaan viidennelle ei onni riittänyt niin pitkälle. Hänelle oli ainoastaan suotu viisi tytärtä; tuosta hän ei paljon pahoillaan ollut, sillä kaikki tämän talon tyttäret olivat niin yhden näköisiä, etteivät isänsäkään voineet heitä toisistansa eroittaa. Kaikki olivat pellava-päitä, sinisilmäisiä, punaposkisia, ja äärikunta kutsui heitä yleensä 'viiden veljen tyttäriksi.'

"Sanoipa tuo mummo-vainaja", jatkoi Katri, "paimentyttönä ollessansa kerran heitä Jaaman kankaalla tavanneensa. He olivat kirkkomatkalla Taipaleesen. Silloin oli ollut helteinen kesäpäivä. Lehmät, joita mummoni paimensi, märehdivät puolitoruksissa honkain varjossa. Suurelle kivelle oli noussut mummoni itse kukkaiskiehkuroita sitomaan; alkoi siitä vähitellen kuulua humina hongikossa, lähenivät äänet lähenemistään ja soivat vihdoin hänen korvissansa kuin keväällä allien ralli virtavesillä. — Kanervikkoa kaaloi tyttöparvi laulaen seuraavaa laulua:

"Kylä meitä kylliksi,
Ääri äijäksi sanovi,
Vaan eipä meitä äijä ole,
Kuin viisi viidettäkymmentä,
Viiden veljen tyttäriä.

"Tämä tyttö-parvi kirkkopuvussansa kanervikkoa kaalatessaan oli auringon paisteessa ikään kuin häilyvä keijukaisjono. Harvoin kaikki yht'aikaa joutuivat näköksälle: milloin yksi, milloin kaksi, milloin puoli parvellinen katosi kanervikkoon, vesakkohon vierähteli. Oli tuossa nuoruutta, oli hempeyttä. Viisitoistavuotiaasta viisikolmattaiseen asti olivat kaikki toinen toisensa näköiset, aivan kuin mansikat aholla, tai sorsan pojat selkävesillä soudellessaan. 'Onnellinen tyttölauma', sanoi mummoni arvelleensa.

"Olisiko kukaan silloin voinut luulla kaikkien näiden nuorien ennen vuotta katoavan teille tietymättömille! Vuoden kuluessa oli viha tuhotyönsä tehnyt: talo niemellä poltettu, vaskiportti järveen upotettu, ihmiset kaikki hukkaan joutuneet. Sota peitti heidän jälkensä. — Olisivatko joutuneet vankeuteen ja viety orjuuteen Venäjän maalle, tai oliko surma tavannut heitä pakosalla? Ei koskaan ole heistä yksikään käynyt täältä mitään perimässä, vaikka tänne jättivät kaikki summattomat rikkautensa, jotka nyt aarteena ovat tuolla niemen rannalla.

"Ison-vihan hirmu-aallot olivat huuhtoneet maamme. Äitini-äiti ynnä joitakuita muita pelastui selän kaukaiseen saareen, jossa he pitkät vuodet kärsivät kovaa kurjuutta ja hätää. Eivät aina pitkinä kesinä uskaltaneet tulta polttaa muualla kuin kuusen havuilla peitetyissä kuopissa, etteivät viholliset savusta arvaisi ihmisten saarella elävän. Kaikki kirkotkin silloin poltettiin. Tähän asti oli vanha kreikanusko täällä vallinnut. Äitini vasta opetteli lukemaan, läksi suomalaiseen rippikouluun ja joutui niinmuodoin tähän puhtaasen lutherilais-uskoon. — Semmoiset olivat ajat mummoni nuorena ollessa."

"No eikö Katri tiedä mitään muuta noiden viiden veljen tyttäristä?" kysyi taas joku.

"Kyllä kaiketi tiedän vielä muutakin, vaikka moni tuota ei totena pidä, mutta olenpa kun olenkin itse nähnyt yhden heistä.

"Lienee lähes neljäkymmentä vuotta takaperin. Maamme oli jo joitakuita vuosia ollut Venäjän vallan alla. Eräänä kesänä Elokuussa läksin lehtikerppuja taittamaan lampailleni talvi-eläkkeeksi. Niitä aina niemeltä saatiin ja senvuoksi nytkin päätin soutaa lahden poikki. Päivä oli lämmin ja ihana. Kävelin, lauleskelin, lehdeksiä taittelin, ja jouduin vihdoinkin tuolle vanhalle talon sijalle. Petäjät kasvoivat tiheästi sen jäännöksillä ja uuni-kummuilla. Yht'äkkiä ilmestyi viereeni mättäälle ikivanha maankarvainen ämmä. Oliko hän maasta noussut, vaiko pilvistä pudonnut, — sitä en voi sanoa. Kohta hänen toki älysin ihmiseksi, moni muu olisi häntä kyllä voinut luulla maahittareksi. Hän alkoi puhua vieraalla murteella, ja värisevällä äänellä pyysi hän minulta leipää ostaa, osoittaen hopearuplaa. Ääneti katselin muukalaista, sillä hän oli sangen outo nä'öltään. Vartalonsa oli pitkä, vaan ijästä köykistynyt. Pää valkoinen, kuin hyypiö. Päässä punainen säpsä, niinkuin nytkin vielä kreikan uskoisilla, ja rinnallansa vihko nauhaan pujotettuja hopea ruplia. Kädessä oli hänellä pitkä sauva, täynnä piirroksia ja ristejä, ikäänkuin päivänlaskut vanhan kansan kalenterissa. Omituisella tavalla äänensä värähteli kun hän anomuksensa uudisti: 'haluan kerran syntymämaani riistaa nauttia, ennenkuin taivaan Taatto minulle antaa ijankaikkisen leivän.' Annoin eukolle eväsrieskani. Hän teki ristinmerkin, lankesi polvillensa ja kumartui maata suutelemaan. Kyyneleet vierivät karpaloina hänen kurttuksille kasvoillensa, vaan nähtävästi leimusi taivaallinen ilo tässä ihmeellisessä vanhuksessa. Vielä söi hän toisen palan, teki uudestaan ristinmerkin, nousi, tarttui käteeni ja suuteli sitä, aina vaan itkien. Viimein puhkesi hän lausumaan: 'Oi, lapseni, tiedätkö miltä maistaa kun sata vuotta saa syödä vieraan maan leipää ja juoda vieraan virran vettä? Sata vuotta olen polkenut vieraan maan tantereita! Sata vuotta on palanut povessani lakkaamaton halu kotimaahani päästä! Annas luen vuodet tarkkaan', liitti hän, sormillansa koperoiden pitkin sauvansa vartta. 'Tuossa on pyhän Iljan päivä, ja silloin on siitä ajasta ummelleen sata vuotta kun minut ja siskoni vangittuina vietiin sotasaaliina loitos Venäjän maalle. Silloin oli meitä monta, oli viisi viidettäkymmentä, viiden veljen tyttäriä. Nyt ainoastaan minä, nuorin, olen jäljellä! Muut kaikki on maa peittänyt povellensa. Heti sinä hirmuyönä, kun kotimme tässä poltettiin, viisi meistä joutui hukkaan. Tuo kauhea yö ei koskaan katoa muististani. Paimenet kertoivat Kalmukien jälkiä Jaamalla nähneensä. Miehet alkoivat hyvyksiään piiloittaa. Muonaa kerättiin kotiin. Karja ajettiin pihaan. Vaskiportti suljettiin, ei ketään laskettu ulkona liikkumaan. Mies pantiin perheen-pirtin korkeammalle harjalle seutua silmäilemään. Juhla-pirtin sopessa paloi lakkaamatta tuohus pyhän Miikulan kuvan edessä. Joka ehtoo kävivät isämme aitoissamme meitä siunaamassa. Viisi meitä aina makasi samassa aitassa. Kahdeksan oli aittaa yhdessä rivissä. Yhdeksäs oli toisten syrjässä. Sen ovi varmaan jäi viholliselta huomaamatta kun muut aitat ryöstettiin. Muistan kuinka tuskallisen hätäytyneenä heräsin unestani, kun Kalmukit karkasivat aittaamme. Hyökkäsin ulos. Kauheus sielläkin kamoitti vastaan. Taivas musta kuin terva. Tuli loimosi ympäri pihaa, lehmät ammuivat, naiset parkuivat, miehet tappelivat kuin vimmatut. — Viholliset, kun eivät vaskiporttia auki saaneet eivätkä muualta voineet taloon päästä, sytyttivät sen ylt'ympäri tuleen. Silloin täytyi meidän miesten portista pyrkiä ulos ja siinä syntyi hirvittävä melske. Viholliset ryntäsivät pihaan, ryöstivät sisältä, tuli vieläkin ahnaammasti ulkopuolelta. Keihäillä ahdistettiin sekä ihmiset että elukat vihdoinkin solasta ulos pimeään yöhön. Päivän valjettua huomattiin isät, äidit ja viisi siskoista kadonneiksi. Tuolla kummulla, jossa nyt

kasvaa tuo tuuhea maaputkapensas punaisine mehevine marjoineen, siinä oli ennen sisarieni aitta...

"Kaksi neljäntäkymmentä oli vielä meitä onnettomia Venäjälle joutuessamme. Kahdeksan oli matkalla kadonnut. Ah, armahani, et tiedä mitä vainon aikana ihmislapsi saa kärsiä! — — —

"Kaksi neljäntäkymmentä meitä, paitsi paljon muita poloisia, seisoi orjina Tihvinänlinnan markkinoilla. Päivä päivältä väheni parvi. Mi vietiin sinne, mi tänne. Sydämeni oli katketa. Kumman kestävä on kuitenkin ihmissydän! — —

"Muutamana yönä herätti minut nerokas Maarina, vanhin sisareni, ja kuiskasi korvaani: "vartioitsijamme makaavat, nyt on pa'olle pyrkiminen." — Kolme yötä, kolme päivää juoksimme kuin pedot metsissä. Vihdoin jouduimme Ojatti-joelle, Vepsäläisten luo. He ymmärsivät meidän kieltämme ja suojelivat meitä. Nerokas Maarina joutui kohta talonemännäksi. Minä paimenena palvelin pitkät vuodet. Maarinan leskeksi jouduttua, asuin hänen luonansa. Armas oli aina tuo sisareni. Kuollessansa jätti minulle kaiken perintönsä. Helistimetkin kaulassani ovat hänen antamansa; ne olivat olleet hänen morsius-lahjansa. Ainoastaan hänen silmänsä salli Taivahinen minun ummistaa. — Neljäkymmentä vuotta yksin kävelin sitten vieraalla maalla, vieraan kansan keskellä.

"Viimein kuulin syntymäpaikkani ja koko suloisen Suomen joutuneen Venäjän kuninkaan vallan alle. Ikuiset metelit olivat siis kerran tauonneet. Nyt uskalsin sotaa pelkäämättä lähteä syntymäsiijaani etsimään. Luuletko kanervain muualla näin mettä tuoksuavan, niin suuresti erehdyt! Luuletko muualla maailmassa löytyvän noin kirkasta raitista vettä, kuin täällä Höytiäisessä? Ei, armahani! Siitä vedestä heti kotipaikkani tunsin, kun rantahietikolle jouduin. Silloin kun minut täältä vietiin, kirkkoa ei vielä ollut tuolla lahden takana. Uusi sukupolvi orastaa nyt maassa. Tämä honka, jonka juurella nyt seisomme, on minulle sangen tuttu. Sen juurella olen siskoineni monet kerrat tarhasilla ollut. Siihen aikaan ylettyi sylyykseni sen ympäri, ja nyt tuskin meidän kahden ylettäisi. Tuossa, johon on kaatunut tuo laho koivu, kasvoi silloin nuori solakka puu. Kaikki on muuttunut, — minä yksin olen elossa niiltä ajoilta, paitsi tämä vanha honka. Vaan maa — maa on sama, jossa synnyin, jossa kasvoin, jota sata vuotta ikävöitsin. Nyt olen kyllin elänyt. Taivaan Taatto, ota tykösi!"

"Vanhus, joka tähän saakka oli ollut sangen kiivas, vähitellen raukeni ja herkesi äänettömäksi. Minä odotin vielä kotvasen hänen virkistymistänsä, vaan kun ei virkkanut sanaakaan, niin pyysin vihdoin hänet venheesen, kylälle lähtemään. Niemellä, näet, ei ollut ihmisasuntoa. Vanhus vaan istui äänetönnä. Onnellisuus loisti silmistänsä. Houkutusilleni ainoastaan vähän pudisteli päätänsä. Viimein läksin iltamalla kotiini. Ilma kun oli lämmin, niin jätin akan rauhaan, aikoen aamulla miesten kanssa käydä häntä korjaamassa. Seuraavana aamuna ei eukkoa enää voitu mistään löytää. Yhtä äkisti oli hän kadonnut kuin ilmautunutkin. Miehet pilkkasivat minua unenäkiäksi, vaan tiedän hyvin nähneeni eukon ja muistan tarkkaan hänen kertomuksensa. Mutta eikö hän vaan liene vaipunut rahakellariin aarteitaan sieltä hakiakseen; hän luultavasti paraiten tiesi, missä hyvydet olivat piiloitetut, joita muut yhä turhaan hakivat? Ja niin hän kuitenkin sai hautansa sata vuotta ikävöittyyn syntymämaahansa."

Pajarin tytär.

Kertomus Kiteeltä.

Yö oli lämmin. Sakea sumu peitti järven pinnan, niin että perässä istuessani tuskin soutajaa eroitin venheen toisesta päästä.

Jo kauan olimme soudelleet ristiin rastiin. Ranta yhä pakeni edessämme. Aikaan nähden jo ammoin olisimme olleet matkamme päässä.

Soutajani, mieheksi saapa Pekka poikanen, alkoi jo oudoksua tämmöistä matkan tekoa. Vihdoin sanoi hän: "Ei päivän mentyä mailleen olisi pitänyt viipyä Hiidensaarella; tuskin vaan tänä yönä kotiin pääsemme hukkaan joutumatta." Sitten jatkoi hän: "Hiiden valta siellä yhä vielä on olemassa, päivän laskettua, tuolla korealla saarella. Kerran äitini pienenä tyttönä muiden lasten kanssa oli siellä vaapukassa käynyt. Mitä enemmän ilta lähestyi sitä parempia marjikoita löytyi. Ei aikaakaan, niin päivä meni mailleen. Äitini sen ensiksi huomasi, sillä vanha laho kanto, jonka juurella hän seisoi, alkoi hiljaa sihistä ja suhista, ikäänkuin jotakin sen sisässä olisi salaisesti pakinoitu. Silloin juuri päivän terä pilkisteli taivaan rannalta. Äitini huusi lapset kokoon, siunasi, luki Isä meidän, ja juoksujalkaa joka lapsi venheesen. Lapset olivat jo niin hätääntyneitä, että milteivät vaan venhettä kaataneet rannasta lähtiessänsä. Saivat kun saivatkin sittemmin kaiken yötä järvellä soudella ilman matkan vähintäkään vähenemättä, vaikka kotiin ei olisi ollut paljon päälle kahden virstan. Sumu sakia silloinkin järven peitti, eikä venheessä olijat tienneet yhtään, minne olivat joutuneet. Vasta aamusilla kukon laulettua huomasivat olevansa oman rantasaunansa perillä, aivan maalle pääsemässä. Hiiden vallat niin heidät

lumoivat, ett'eivät tätä huomanneet, ennenkuin kukon laulettua. Silloin vasta katosi heistä virman voima."

Minä kun olin juuri matkalla keräämässä kansan taruja, päätin nyt käyttää tilaisuutta ja panna Pekan puhelemaan. Sanoin siis:

"No Pekka, kerro minulle enemmän tuosta Hiidenväestä ja muista muinaisoloista."

"En, hyvä herra, minä tiedä mitään", oli hänen lyhyt vastauksensa.

"Entäs tuo Hiiden joukko, joka kannossa sihisi tuolla ihanalla saarella?"

"Ei, hyvä herra, niistä tänä yönä virkata mitään; parasta vaan, että ollaan niin ääneti kuin mahdollista, sillä kukon lauluille on vielä pitkä aika."

Äänettömyys alkoi käydä ikäväksi. Yht'äkkiä vene työkkäsi kivelle. "Me olemme hukassa!" parkasi Pekka. "Oi jos Jumala tämän yön yli auttaisi, en koskaan kävisi tuolla kiroitulla saarella." — "Nouse vaan maalle, sillä, jos en erehdy, rannassa ollaan", sanoin minä. Vaan Pekka ei maalle noussut, ennen olisi hän antanut leikata päänsä kuin noussut tietymättömälle penkerelle, jonne hiiden virmat oli vetänyt veneen.

"No, istu siinä vaikka ikäsi", sanoin viimein, maalle hypätessäni. Joitakuuta askeleita käveltyäni, arvasin manterella olevani. Hapuilin sinne tänne; sattui vihdoin suuri risuläjä eteeni. Siihen tein tulen ja pistin risut palamaan. Vähän ajan kuluttua loimusi valkea iloisesti yön pimeydessä.

Istuuduin kivelle valkian ääreen ja katselin ympärilleni. Maalla ei sumu ollut niin sakea kuin järvellä. Huomasin korkean mäen alla olevamme.

En ollut kauan istunut itsekseni, ennenkuin Pekka hiipi viereeni tulen luokse lämmittelemään. Vähän aikaa töllisteltään, sanoi hän reippaasti: "Nyt on hätä kaukana meistä! Olemme joutuneet Pajarin mäen alle, Pajarilinnan liepehille, Pajarin tyttären suojelulle."

"Tämä ura", jatkoi hän osoittaen mäen rintaa, "joka täältä rannalta nousee tuonne vasten mäkeä aina mäen harjulle asti ja sieltä yhä jatkuu alas mäen toisella puolella olevaan Hyyppiöjärveen, on mainion Karjalan Pajarin mäenlasku paikka, jota myöten hän huviksensa venheellä mäkeä laskee milloin yhteen, milloin toiseen järveen, ja ihmisiä rääkätessään pakoitti aina yhdeksän naista hame korvissa venhettä mäenpäälle takaisin vetämään. Pajarin mäenlaskemisesta on tämä ura mäkeen syntynyt. Siitä minä kohta tämän paikan tunsin.

"Täällä useasti ennen marjoja noukin. Tuohon kuusen juurelle kerrankin kaadoin marjatuohiseni; vahinkoa itkin, kunnes mättäälle nukuin. Unissani tuli tuo hempeä helmikaula, pahan Pajarin tyttö parka, pyyhki kyneleet silmistäni, syötti, juotti ja marjat maasta poimi. Unesta herättyäni oli marjarove jälleen täpötäynnä vieressäni, ja vieläpä voileipä kädessäni. Niin se Pajarin Oiti aina suosii onnettomia."

"No, pannaanpa nyt tupakkaa", arvelin minä Pekalle, kun näin että kielensä kahleet vihdoinkin olivat launneet.

Eihän tämmöisenä surma-yönä mieli teekään lähteä tulen äärestä vesakoita kaalelemaan. —

"Suojeleeko tuo Pajarin tytär aina kaikkia?" kysyin Pekalta. —

"Suojelee ja lohduttelee kaikkia viattomasti kärsiviä, jotka vaan joutuvat hänen suojelusalalleen. Olkoonpa, kerron alusta alkaen koko Pajarin jutun", tuumasi Pekka.

"Vanha Pajari, näette, tuo kuuluisa ihmisten kurittaja, joka tällä mäellä ennen asui, oli ilkitekoihinsa ja rikoksiinsa niin paatunut, ett'ei hän enää välittänyt Jumalasta eikä esivallasta, eikä kansa mitenkään enää jaksanut kärsiä hänen orjuuttaan. Vihdoin läksivät miehet täältä Ruotsin kuninkaalle valittamaan Pajarin ilkitöistä ja kysyivät, miten hänen kanssansa oli meneteltävä. Kuningas antoi silloin lupakirjan miehille tappaa Pajari. Tästä tämä ei millänsäkään. Saatuansa tiedon kuninkaan kirjeestä, päätti hän sitä julistettaessa lähteä kirkkoon, siten vielä ylenkatsettaan osoittaaksensa. Valkoisella oriillaan ratsasti hän Herran huoneesen ja astui hevosineen päivineen ristikäytävälle, keskelle kirkkoa kuulutusta kuuntelemaan.

"Kuninkaallisen käskyn kuultua hyökkäsi kansa miehissä Pajaria vastaan. Tämä iski kannuksensa ratsunsa kylkeen; ori kiiti kuin nuoli kirkosta ulos. Täyttä laukkaa laskee nyt Pajari Syrjäsalmelle päin, kohti Venäjän rajaa, jonka yli päästyänsä hän olisi ollut turvassa.

"Mutta koko kirkkoväki ajoi häntä perästä, huutaen kostoja sortajalle.

"Kun pakeneva Syrjäsalmelle ehti, oli siellä jo venhemiehiä häntä vastassa. Edessä tie suljettu, takana

kostonvimmaiset talonpojat.

"Pajari poikkesi tieltä syrjään, pakoitti hevosensa veteen, ja uimalla vielä hetkeksi pelastui hän hevosinensa saareen. Siihen kuitenkin venhemiehet, jotka olivat olleet vesillä vartioimassa, hänet heti kiersivät.

"Niin oli vihdoinkin vanha pahantekijä joutunut koston kynsiin.

"Vaikka saari oli pieni, koetti Pajari vieläkin henkeänsä pelastaa; piiloutui kiven alle, vaan ei tälläkään keino auttanut.

"Sattuipa pieni poika paadelle nousemaan, jonka alla Pajari piili, tunsikin kiven tutisevaksi pahantekijän sydämen tykytyksestä. Poika pilkisteli kiven alle, näki siellä palavat silmät, alkoi miehille huutaa: 'Jänis louhessa lymy, keträsilmä kiven alla.'

"Täältäpä Pajari vedettiin esiin, nostettiin hevosensa selkään, ja elävänä kudottiin mies hevosinensa kiviraunioon. Pajarilta pää vaan heitettiin näkymään, ja suun eteen pantiin makea voileipä näläntuskan kiihottamiseksi.

"Tämmöisen surman sai kuuluisa Karjalan kuningas, maamiesten mahtava herra —

"Vielä nytkin sanotaan myrskyisillä syksyillä kalamiesten kuulevan Pajarin huutavan sulkusuitsiansa ja kulta päitsiänsä. Ja kuuluupa täällä kerran käyneen herroja Helsingistäkin, joiden sanotaan purkaneen raunion ja sieltä löytäneen Pajarin tulukset ja kannukset.

"Onnettomasti myös Pajarin tyttärelle kävi, ei suinkaan omiensa, vaan isänsä rikosten tähden.

"Ennenkuin Pajari viimeisen kerran kotoaan läksi, koetti hän pelastaa ainokaisen hempeän lapsensa ynnä kaikki kansasta ryöstetyt rikkautensa. Vihastunutta kansaa ei tosin Pajarin tyttären olisi tarvinnut peljätä, ei suinkaan, sillä Pajarin Oitilla oli yhtä monta ystävää kuin isällensä vihamiestä. Oitin äiti oli, näet, ollut karjalaista sukua eikä ulkomaalaista, niinkuin isä. Aina pienestä pahasesta oli Oiti äidiltänsä oppinut kansaansa rakastamaan, aina hän koetti isänsä pahat teot voimainsa mukaan parantaa. Onnettomain lohduttaminen oli aina ollut Oitin tehtävänä.

"Niin, Pajarilla oli siis tyttärensä ynnä muut hyvyydet pelastettavat, ennenkuin itse läksi pakosalle. Impilahdella oli hänellä hovi toinen, komea, jonka oli tyttärellensä aikonut asunnoksi.

"Jokea myöten oli helppo laskea Laatokalle ja sitä myöten Impilahdelle.

"Aarteensa kaikki kannatti Pajari tällä mäellä olevasta linnastansa venheesen, joka niistä niin täyttyi, ett'ei laitoja paljon näkynyt, vaikka vene oli kolmihankainen. Siihen venheesen talutti Pajari myös ainoan tyttärensä.

"Kaunis kuin päivän koi kuuluu tuona aamuna Pajarin tytär olleen, kun hän täältä isänsä linnan portahilta silmäili syntymäseutua suloista, jonka hänen nyt oli ijäksi jättäminen. Portailta heitti hän jäähyväisensä palvelioille ja orjille, joita oli keräytynyt piha täyteen. Heitä kiitti hän uskollisuudesta, häntä kohtaan osoitetusta rakkaudesta, ja pyysi anteeksi kaiken sorron ja väkivallan. Kaikki läsnäolijat olivat itkusta sulaa, sillä Oitin ääni oli soinnut kuin taivaan kannel ja silmäilynsä sulattanut kaikki sydämet tänä eron hetkenä. Sanotaan että se, joka kerran oli nähnyt Oitin siniset silmät, niitä ei koskaan enää unhottanut. Valkoisena kuin kyyhky kotkan rinnalla käveli Oiti nojautuneena isänsä käsivarrelle portaita alas rantaan päin; väkijoukko lankesi maahan hänen eteensä vielä kerran suudellakseen hänen viileviä helmojaan. Kuuluupa itse vanhan Pajarinkin silmistä vedet tippuneen, silloin kun hän sysäsi vesille veneen, jossa ainoa lapsensa lähti. Musta Huotari, Pajarin vanha palvelia, istui perässä; hänen huostaansa oli Oiti uskottu.

"Sinne se meni aaltojen valtaan Karjalan kaunein kulta! Kullalta ja sulkulta välkkyivät hänen vaatteensa aamuaurion säteissä, hartioilla helottivat nuo valkoiset helmensä, joista hän ei koskaan luopunut, ja pääläella paistoi Pajarin kultavanne. Vaan Oiti itse kyyneliänsä pyyhki pitkällä vaaleilla kiharoillansa.

"Tämmöinen oli Pajarin Oiti, silloin kun häntä täällä viimeksi nähtiin. —

"Täältä Pajari sitten ratsasti kirkkoon, ja sillä matkalla saikin hän kauan ansaitun palkkansa.

"Nyt olisi vielä kerrottava tyttärensä surkea surma, vaan alkaapa uni silmiäni painaa ... kun vaan en kesken tarinaa torkkuisi.

"Niin, venhe se luikerteli virtoja myöten järveltä järvelle. Toisinaan oli tosin koskipaikoilla maalle noustava, vaan onnellisesti matka kului, kunnes tulivat Lautakko-järvelle. Tämän keskelle päästyänsä

huomasi Huotari mustan linnun lännestä lentää lehottavan venhettä kohti. Päästyänsä sen kohdalle pudotti se Pajarin verisen kypärin venheeseen. Tästä musta Huotari kovin kauhistui, älysi Pajarin surmatuksi ja syöksyi suinpäin veteen. Venhe keikahti kumoon, kaikki ihmiset sekä tavarat katosivat järven pohjaan.

"Musta lintu huutaa huukatteli metsään päin mennessänsä:

"Ei saa impi pajarinen
Unehmon unta tuonelassa,
Ennenkun kyyneleet kuivaa
Verisen ison vuodattamat."

"Tämmöisen kolkon kirouksen alle joutui kadonnut impi. — Sanotaan tytön haamun yhä vielä usvattaren ulkonäöllä yökaudet rauhattomana kuljeskelevan näillä vesillä. Jos sattuu ihmislapsi silloin häntä näkemään, seuraa siitä onni aina. Jokainen hyvä työ, jonka hän ihmisille tekee, saattaa hänet yhä likemmäksi iankaikkisuuden rauhaa. Joka kyyneleestä, jonka hän onnettoman silmästä kuivaa, saa hän helmen kaulavihkostansa pudottaa veteen. Silloin kun viimeinen helmi on pudonnut, silloin on kirous lakannut.

"Niiltä vesiltä, joilla tämä tyttö liikkuu, löytyykin joskus kauniita helmiä, joita simpukoiksi sanotaan; nämä ovat kaikki lähteneet Pajarin tyttären helmivyöstä. Kerran minäkin yhden löysin, josta kultaseppä Sortavalassa suoritti minulle kolme ruplaa."

Tähän taukosi kertojani; hän olikin painanut päänsä mättäälle, ja kohta nukkui hän sitkeässä unessa.

—

Istuin yksin, katsoa tuijottelin sammuvaa valkeata. Yö oli lämmin ja ihana; sumu oli poistunut; puitten latvat Pajarinmäeltä näyttivät oudoilta haamuilta, sammuvan valkean vaikutuksesta milt'ei eläviltä olennoilta.

Olisiko tuolla liikkunut ketään? Ehkä tuon hirmuisen Pajarin vanhat orjat vielä yön pimeydessä täällä harjoittivat palvelustaan?

Tuolla harjun huipulla kuumottaa jotain. Olisiko tuo nouseva kuu vaiko impi, Pajarittaren loistava haamu? — — — Kyllä, solava hän on kuin kuurainen koivu kuutamolla; vaippansa välkkyvi kuni sulava silkki ja helmet. Niin, helmet heloittavat kaulassa, kiharat hopiana virtaelevat olkapäillä, ja Pajarin kruunu se paistaa päälaella. Mutta silmät, nuo tumman siniset silmät! Niin, noissa ihmeellisissä silmissä on yhteen sulanut sekä litvalainen kuumuus että suomalainen sulous. Mikä tenhovoima on noilla silmillä! Maltas, hän luopi ne minuun; joka verenisara suonissani karkaa syvimpään soppeen. Nyt päästää hän helmivihkon kaulastansa ja alkaa helmiä lukea oliko niitä vielä monta. — Monta oli niitä, monta! Ääretön oli tuska, joka nyt hänen silmissänsä ilmestyi.

Viluko minua puistattaa? Vedetkö tippuvat silmistäni? Sääli on häntä, äärettömän sääli! —

Mikäs nyt kajahtelee kaukaa? Kuules tarkemmin, kuuluuhan tuolta koiran haukunaa, hevosten hirnuntaa ja sarvien helinää.

Tuolla ratsastaa metsästäjäparvi uljaasti yli sillan linnaa kohti. Päiväpaisteessa välkkyvät keihäät ja miekat, liput ja jouhet ne tuulessa häilyvät, ja torvet heleästi soivat. Ensimmäisenä ratsastaa Pajari itse valkoisella oriillansa, päässänsä paistaa kultanen kypäri, vaan musta ja hirvittävä on muotonsa. Keihänsä kärjessä kantaa hän sarvekkaan hirven päätä metsästysonnensa osoitteeksi.

Pajarin rinnalla ratsastaa ylpeästi ulkomaalainen ritarimies, veden karvaisella hevosella, kantaen keihänsä kärjessä verisen kontion päätä. Heitä seuraa suuri joukko ritareita, metsästäjiä ja haukankantajia sekä monta kuormaa metsän antimia, karhuja, hirviä, peuroja ynnä muuta.

Vihdoin viimeisenä ratsastaa alakuloisena nuori ritari vaikolla oriilla. Hän on nähtävästi oman maan miehiä. Kaunis on hän, vaan kalpea kuin kuolleista noussut. Ensimmäiset joutuivat jo linnan portaille. Siellä seisojaksi Pajarin Oiti hopea malja kädessä, tarjoten metsästäjille virvoketta. Tämän huomattuansa punottuivat hetkeksi tuon kalpean nuorukaisen vaaleat kasvot. Vaan Oiti se vaaleni vaalenemistaan, kun isänsä käskystä osoitti maljansa vedenkarvaisella istujalle, joka vuorostaan laski kontionpään Oitin jalkojen juureen. Oiti säpsähti, heitti rauhattoman etsivän katseen metsästäjäparveen, kunnes huomasi tuon kalpean nuorukaisen. Silloin oli malja pudota immen käsistä. Kalpea mies kannusti hevostansa; yhdellä laukalla oli se Oitin edessä. Hätäisesti lausui hän:

"Armas haltiattareni, te erehdytte, jos voiton maljan osoitatte kelvottomalle. Minä olen Hiiden kontion kaatanut, vaan sen kanssa syleilyssä kaaduin myös itse kuolevan karhun alle. Tämä muukalainen", hän osoitti vedenkarvaisella istujaa, "luuli minut kuolleeksi, sieppasi karhulta pään ja vei sen isällenne

palkintiaan periäkseen. Sillä isänne oli vannonut antavansa tyttärensä sille ritarismiehelle, joka yksin kaataisi hiiden kontion. Minä olen sen tehnyt ja perin julkisesti palkkani." — Niinkuin ukon nuolet välähti kaksi miekkaa ilmassa, ja samassa silmänräpäyksessä painuivat ne vartta myöten kumpaisen ritarin rintaan. Kauhun huudolla heräsin. Kuu kuumotti heleästi. Pajarin mäki lepäsi rauhallisena. Yö oli kaunis ja ihana, vaan kummallinen unennäköni oli unen silmistäni karkoittanut. —

Siirnitsa.

Kertomus Karjalasta.

Oli tyyni kesäpäivä. Lapsuuteni kodon alla kohosi Höytiäisen kirkas, helmeilevä pinta, josta levisi yksinäinen, juhlallinen Joutsenuksen saari, lapsellisen mieleni kaipaama, tuntematon ja lumottu mielimaailma. Joka kesä olin sinne halunnut, aina siitä asti kuin vanha Katri oli kertonut erakon muinoin siellä elämänsä päiviä viettäneen täydellisimmässä yksinäisyydessä, paastoten ja ruumistaan rasittaen.

Juuri tänäpäivänä oli minusta Joutsenuksen saari tummassa, salaperäisesti veden pintaan kangastelevassa kohdussaan, viehättävän houkutteleva. Joko viimeinkin täytyisi kauan kytevä toivoni? Saisivatko jalkani tänään poljeksia tuota ikävöityä rantaa?

Vaan olipa nyt suotuista päivä. Vanha suntio aikoi, näet, heittää lankojansa selälle, ja kun minä tarjousin soutajaksi, suostui hän lähtemään kanssani saarelle; kenties saisi hän sen kalaisista lamperoisista helpommin maimoja koukkuihinsa.

Muistan selvään, kuinka sydämeni ilosta sykki, seuratessani suntiota rantaan, eväskääry ja onkivapa kädessäni.

Alkumatkalla sousin lapsellisella innolla. Sangen vähän huolin ihanasta luonnosta, jonka helmassa huojuimme. Ja kumminkin, kuinka armas ja hymyilevä oli tuo maisema, joka väikkyi edessäni! Sitä olin kuitenkin ennen niin suuresti ihailut. Höytiäinen oli silloin vielä täysimmällään.

Kirkkaasen, tyveneeseen veden pintaan kuvastui jokainen pieninkin rannalla oleva esine ihmeellisen todenmukaisena; vene lehtisen rannan luona keijui ikäänkuin vihriässä lehdistössä, niin että rantaa itseään tuskin voi erottaakaan, sillä kaikki näytti vedessä ainoalta lehdiköltä, jonka suojasta sitten kaksi kirkkoa ja kaksi kylää perus-perustaansa vastaan pilkutti. — Puolen vuotta takaperin olin nähnyt saman maiseman aivan toisella puolella: kirkas iljanko peitti silloin veden pinnan, ja rannan puut, jotka nyt vedessä kastelivat pitkiä riippuvia lehviään, muodostivat silloin rannoilla viehättävän hopealehdon. Kimaltaen talvipäivän loisteesta riippui kussakin oksassa lukemattomia jäähelmiä, joita syysmyrskyt ensin olivat vaahtovetenä räiskyttäneet puitten latvoihin asti. — Ainoasti Höytiäisen rannoilla olen tämmöistä saanut ihailia.

Päivä oli mailleen menemäisillään, kun saavuimme saareen. Taivas ja vesi leimusi punanpuhuvassa kiilto-kiillossaan, mutta Joutsenuksen saari näytti nyt vielä pimeämmältä ja salaperäisemmältä kuin ennen.

Me nousimme maalle juuri niisanotun Siirnitsanvaaran kohdalla. Hiekkainen ranta, johon olimme venheemme laskeneet, oli, niinkuin moni muukin Höytiäisen ranta, sakeeseen kylvettynä helmimäisillä, pyöreillä kivillä. Suntio arveli Vellamon tänne helmivyönsä purkaneen. — Polku rannalta nousi halki synkän männikön jyrkälle vaaralle. Tämän oli tarun mukaan Siirnitsa tallannut, juomavettään kantaessaan. Höytiäisen kirkas ja viileä vesi oli ollut hänen ainoa juomansa. Muista saaren lähteistä ja lammista ei sanottu hänen koskaan juoneen, — niistä vesi olisi ollut liian helposti saatu, ja hänen oli kaikessa itseänsä rasittaminen.

Sangen vaivaloista oli kiipeäminen vaaran harjalle, jossa jylhä, musta metsä hiukan aukeni, antaen sijaa pienelle nurmikentälle, ja tämän keskellä kohosi vähäinen kiviraunio.

Tämä sammaltunut kivikoko oli ollut tulisijana Siirnitsan asunnossa. Todellakin — tuskinpa katsellee pyhiinvaeltaja suuremmalla kunnioituksella pyhää Jerusalemiä, kuin minä tätä kivikasaa. Olin kuullut kerrottavan, että tuo yksinäinen vanhus, lihaansa rasittaakseen, tällä paikalla polvillaan rukoellen oli rautasiimaisella ruoskallansa selkäänsä piessyt, kunnes veri alkoi virtana juosta ja hän vaipui maahan hermotonna. — Raunio oli ollut hänen makuusijansa, kivi hänen päänalaisensa. Olin kuullut vanhuksen ainoana ravintonaan käyttäneen saaren alkuperäisiä tuotteita, niinkuin kaloja ja lintuja, joko kuivattuina tai tuoreina, kuin myös marjoja ja hillaa; huhtaa hän ei viljellyt ensinkään.

Hänen mielensä kestäväisyys tuntui minusta niin jalolta, niin kummastuttavalta, että hän mielessäni

kasvoi muinaisuuden urosten vertaiseksi. Ja tämä ei ollut kummakaan, katsoessani hänen kohtaloansa sääliväisyyden kannalta. — Aatteleppas, kun kesänsä, talvensa, keväänsä, syksynsä yksinään piti saarella asua! — Kesäksi tänne juuri voisi tehdä mieli jäädä asumaan sen, joka haluaa kuvaella itseään Robinson'iksi. Mutta pitkinä, pimeinä syksy-öinä myrskyjen raivotessa ja aaltojen pauhatessa, tai talven kietoessa kaikki kohmettuneesen jääpukuunsa! Silloin mahtaisi yksin asuminen tällä autiolla saarella olla kamalaa.

Ja tämmöistä tilaa oli tuo vanha erakko kestänyt koko pitkän elämänsä!
Mikä mahtoi olla syynä tähän itsensä rasittamiseen?

Ei toverinikaan, tuo muutoin ylen tietäjä suntio, tainnut antaa asiasta sen selvempää selitystä. Sen vaan arveli, että Siirnitsa, joka aikoinaan oli ollut monakkona Kuhasalon monasterissa, olisi tehnyt jonkun suuren rikoksen ja että hän, saadakseen anteeksi-antamusta, itse oli sitoutunut ikuiseen katumustyöhön syntinsä sovitteeksi.

Tämän kuultuani vaivuin syviin ajatuksiin.

Tällä hetkellä minua ei viehättänyt luonnon lumoava kauneus, ei tuo yön varjoon peitetty jylhä saari tummine uinuvine lampineen, ei edes suuri, saarta ympäröivä järvikään, joka tyyneeksi oli levitellyt avaran pintansa, eikä tuo himmeästi rusottava kesä-öinen taivas. —

Päivä alkoi nousta kun läksimme kotimatkalle ja heitimme jäähyväiset sekä Joutsenuksen saarelle että Siirnitsanvaaralle.

Olin uupunut ja alakuloinen kovasta soudusta ja valvomisesta, mutta enin siitä olin pahoillani, kun en Siirnitsasta saanut enempää tietoja enkä Kuhasalostakaan muita kertomia. — —

Viikot vierivät, päivät päiviä ajeli.

Muutamana päivänä kutsui minua vanhempi sisareni asuntohuoneitten yliselle, jossa aina saatiin häiritsemättä keskustella. Sinne tullessani istui hän jo iso kirja polvillansa. Tämän oli hän kaivanut käsiinsä siellä olevasta vanhasta kirja-kokoelmasta. Kirja oli vanha ja sen kannet haljenneet. Niiden välistä oli hän löytänyt kellastuneen paperin ja sanoi sen äsken huomanneensa kansia pölystä pyyhkiessään.

"Tästä saamme nyt vihdoinkin tietoja Siirnitsasta", sanoi hän, "kun vaan lukea osaisimme; sillä tämä on kirjoitettu vanhan tavan mukaan saksalaisilla kirjaimilla."

Kirjoitus, johon oli sotkettu paljon latinalaisia sanoja, oli erään emäpitäjämme vanhimman Lutherilaispapin allekirjoittama, ja sen mukaan kuin me siitä selvän saimme, kuului sisällyksensä seuraavaisesti:

"Siirnitsan Petri Iivanaisen, Joutsenuksen saaren erakon, minulle tekemä elämäkerta, kun hän ynnä sisarensa Marjatta Simanatar kääntyivät evankelis-lutherilaiseen uskoon.

"Kuudestoista vuosisata oli loppupuolillaan. Tulinen sota raivosi yli koko Karjalan maan. Ihmiset oli sota hajoitellut kuin tuuli akanoita. —

"Äitini puoli kuolleena nääntyvine lapsineen korjasivat luminetoksista Kuhasalon hurskaat monakot. Näiden luona saivat onnettomat turvapaikan rauhan tekoon; mutta sen jälkeen palasi äitini hävitetylle kotisaralleen Jänisjärven rannalla. Vanhin veljeni Simana ja pieni sisareni Marjatta seurasivat häntä, mutta minä, joka olin lapsista keskimäinen ja silloin kymmenvuotias, jäin hurskaiden isäin tahdosta monasteriin. Vanha pääpappi oli mieltynyt minuun ja tahtoi minua kasvattaa hengelliseen säätyyn.

"Toista kymmentä vuotta vierivät, enkä tähän aikaan ollut mitään kuullut äidistäni.

"Palveluksen oloaika oli loppumaisillaan. Ensimmäisenä Pyhän Pietarin päivänä olin monakoksi vihittävä. Mutta kolkko oli monasteri, vastahakoinen mielelleni.

"Oli kevät, suloinen, myhäilevä kevät. Linnut lauloivat, kukat tuoksuivat. Minussa heräsi vastustamaton elämisen halu, joka veti minut väkisin metsihin, joissa tuomet kukoistivat ja lämpöiset kevätluulet hurmaavalla tavalla lehdistöä huojuttelivat.

"Yhä kolkommaksi kävi monasteri, eikä vanhan pääpappin kuoltua mikään enää minua siihen kiinnittänyt. Mieleni kävi yhä enemmän vastahakoiseksi monakko elämään.

"Tunnustin syntini, sain sovitteeksi rasittaa ruumistani paastomisella ja selkääni ruoskimisella, sain tehdä pyhiinvaelluksen kiviä ja hiekkaa jalkineissa aina pyhän Iljan haudalle, hänen, joka ennen täällä Karjalaisia kastoi ja kaatoi vanhat lyylilehdot.

"Silloin yksinäisessä metsämökissä näin ensikerran Miitrin lesken ottotyttären, vienon Marjatan. Kun

vaan olin katsahtanut hänen sinisilmiinsä, alkoi päivä paistaa entistään helakammin, kukat tuoksuivat toista vertaa suloisemmin, ja linnut lauloivat tuhatkertaa viehättävämmin. Rauhattomuus valtasi minut, innot riehuivat rinnassani. Ja kumminkin — tulevana suojeluspyhäni päivänä olin monakoksi vihittävä!

"Muutamana kesä-yönä, kun pohjoistaivaan kannella Koi ja Ämärikkö olivat sulaneet autuaasen syleilyyn, suljin minäkin ensikerran kihlatun morsiameni sylihiini. Ensimmäinen, järven pinnalla heräävä päivän säde saavutti venheen, jossa me molemmat rakastuneet pakenimme kaukaiselle kirkolle, jonka hyväntahtoinen pappi vihki meidät avioliittoon.

"Vuoden päivät elelimme täällä onnellisesti hyväin ihmisten parissa.

"Seuraavana keväänä alkoi Marjattani mieli tehdä kasvatusäitinsä luoksi, tuonne yksinäiseen metsämökkiin. Minä suostuin hänen pyyntöönsä, ja heti jäiden lähdettyä nousimme taas muutamana aamuna maalle Miitrin lesken mökin luona.

"Tupa oli autio. —

"Kamala aavistus valtasi meidät, ja kauan aikaa istuimme äänettöminä tyhjän tulisijan ääressä.

"Muutamilta paimenilta kuulimme mökin emännän kuolleen kadonnutta tytärtään surressansa.

"Marjatta itki katkerasti ja alkoi valittaa itseään sairaaksi; minä viritin tulen pesään ja koitin, mitä hellimmin voin, häntä hoitaa.

"Päivä kului hitaasti ja ikävästi.

"Illan tullessa aukeni ovi äkkiä ja monasterin nykyinen pääpappi seiso i edessämme, koston riemu ja inho kuvattuina kamaloilla kasvoillansa. Uhaten kohotti hän kätensä ja kirosi meidät, kamalasti lausuen: 'Taivaan rankaisema, tiedä, että Miitrin lesken kasvattitytär on oma sisaresi! Jo pienenä otti vanha leski tytön kuolevan äitisi käsistä. Te olette Jumalan lakia rikkoneet ja saastuttaneet pyhän monasterin. Painakoon tulinen kirous teitä ijankaikkisesti!'

"Tämän sanottuaan poistui pappi huoneesta. Masennettuna kauhusta ja häpeästä vaivuin minä maahan.

"Kirous! Kirous kaikui vaan lakkaamatta korvissani. — —

"Yo oli pitkä kuin ijankaikkisuus. Nousevan päivän ensimmäinen säde loisti armaan Marjattani hengettömille kasvoille. Kuolemassakin hän rauhallisesti hymyili minulle, ikäänkuin ei olisi tuskiani käsittänyt. —

"Oli kevät, suloinen, myhäilevä kevät. Linnut lauloivat, kukat tuoksuivat. Vaan minä olin kadottanut elämisen halun.

"Kolmen päivän kuluttua kaivoin haudan mökin kupeella kasvavan suuren koivun juurelle ja peitin rakkaan Marjattani maan poveen. Sen tehtyäni pakenin monasteriin, polvillani rukoilin sen hurskailta isiltä armoa ja sovintoa. Minulle vastattiin, että läsnäoloni saastutti pyhän monasterin. Kokonaisen ihmiselämän kestävät raskaimmat katumustyöt ja kovimmat ruumiin rasitukset tuskin voisivat sovittaa rikostani. — —

"Monta vuotta harhailin levottomana maailmassa löytämättä lohdutusta ja rauhaa; jokainen ihminen, joka tielleni sattui, oli vaan mielestäni elävä nuhde. Eräänä päivänä satuin silmäämään tuota Joutsenuksen saarta. Arvelin: siellä ei tarvitse ihmisiä kammaa; päätinkin siis asettua sinne asumaan, voidakseni kenenkään häiritsemättä antautua parannuksen tekoon.

"Neljäkymmenen pitkän talven lumet olivat majaani peittäneet. Alkoi jo useasti venheitä liikkua järvenpinnalla; ihmisiä saarellani kuitenkin harvoin näin. Mutta joku viikko takaperin laski venhe rannalleni; siitä nousi vanha eukko maalle. Kummastuen tuijotin häneen. Hän ei voinut olla äitini, ja kumminkin — —.

"'Vanhus', sanoi vieras vaimo, ja yhä tutummalta näytti muotonsa, tutulta soi hänen äänensä myös; 'vanhus, sano, oletko Petri Iivanainen? Oletko sama mies, jonka hurskaat isät lasna ottivat huostaansa Kuhasalon monasteriin?'

"'Siksi minua ihmiset ennen sanoivat', vastasin kolkosti, 'nyt taivahinen yksin tietää nimeni.' —

"'Kiitetty olkoon laupias Jumala!' huudahti vaimo. 'Minä olen sisaresi Marjatta, ja sinä siis olet veljeni Petri, josta äitivainaja yhä minulle kertoi! Kuulin monasterin hävitetyksi ja hurskaitten isäin pois siirtyneiksi. Minussa heräsi palava halu sinua etsimään ja löydettyäni viemään kotiini, heimosi ja

ystäviesi luoksi. Kaikkialla olen etsinyt sinua, ei kukaan sanonut nimeäsi kuulleensa. Vihdoin neuvoivat ihmiset minua tähän saareen. Kiitos Luojaani! Täältä olen sinut nyt löytänyt! Kotiseudullamme on minulla talo ja viljaa kyllin, sinne täytyy sinunkin seurata minua. Kaikki minun omaisuuteni olkoon myös sinun. Hurskas, oikeuskoinen mies on meilläkin sangen tarpeesen, sillä tuo uusi oppi levenee levenemistään kasvavassa polvessa.'

"Pyörtymys valtasi minut. Niinkuin öiseen sumuun peitettynä seisoj edessäni tuo vanha vaimo. Luulin viimeisen hetkeni tulleeaksi. Koko ruumiini vapisi, ajatukseni hämmentyivät, maailma musteni silmissäni, ja tunnotonna vaivuin maahan.

"Kun tästä toinnuin, lepäsin pehmoisella sammalvuoteella, pää vanhan vaimon polvilla. Minusta tuntui ikäänkuin olisi hän katsellut minuun äitini silmillä. — Olin jälleen lapsi.

"'Voi kuinka jo olet vanhentunut', sanoi tuo tuttu ääni, 'aivan veli Simanan näköinen!'

"Minä purskahdin itkuun; sisarenikin itki. Oi suloisuutta kun vielä kerran lapsen tavalla voin itkeä!

"Kauan kesti, ennenkuin huomasin olleeni julman petoksen alaisena. Nuo hurskaat Jumalan miehet olivat siis hävittäneet eloni onnen, turmelleet ihmiselämän! Heidän uskonsa, joka salli tämmöistä hirmuista petosta, ei tyydytä minua enää. Epäily on myös sisareni vallannut. Sentähden, uuden uskon pappi, neuvo meille oppisi! Ehkä siitä saisimme sydämилlemme lohdutusta.

"Muutamain viikkojen kuluttua saivat lutherilaisen käsikirjan mukaan ehtoollisen Petri Simanainen ja hänen sisarensa Marjatta. —

"Kauan ei viihtynyt vanha erakko ihmisten seurassa. Vaivoistansa väsyneenä nukkui hän tyyneesti kuoleman uneen, ja iloisesti livertelevät lintuset hänen rauhallisen hautakumpunsa ympärillä."

Tämä oli siis Joutsenuksen saaren erakon surullinen elämäkerta.

Pyhäsaari.

(Karjalasta.)

Kasvavana ollessani jouduin kerran vanhan Vasko Riikosen kanssa ongelle loitoksi Pyhäsaaren rannikolle. Moni Joensuun kaupungin vanhimmista asukkaista varmaankin muistaa vanhaa Vasko Riikosta. Hän oli niitä viimeisiä jätteitä menneestä sukupolvesta, joihin nykyajan sivistys ei ollenkaan ollut koskenut, ja vihdoin joutui Vaskoparka aivan mielipuooleksi. Syy tähän onnettomuuteen oli sangen omituinen, niin kuin kohta sen saamme kuulla. —

Ongella istuimme Pyhäsaaren rannikolla. Elokuun iltama oli kaunis ja Oriveden pinta rasvatyyni. Pisti silloin päähäni Vaskolta kysyä, oliko saarella ennen ollut kirkkoa tai monasteria, koska sitä "pyhäksi" sanottiin. Vasko säpsähti, katsoi minuun omituisella katseellaan ja sanoi sitten verkalleen: "Saari on aina pyhä ollut, jopa ennen kuin näillä mailla oli kirkkoa nähtykään. Ennen Iljan aikojakin oli se jo pyhä."

"Mikä mies se Ilja oli?" kysyin minä.

"Ilja, pyhän miehen poika,
Veessä kastoi Karjalaiset,
Silmät risti riitamiesten,
Sovitteli sotaisen kansan,
Iljalle ilon saattoi,
Sulosanat Sotkumalle,
Liperille liian hyvät.

"Tämä pyhä Jumalan mies oli ensimmäinen, joka ilmoitti Jesuksen oppia täällä Karjalan perällä. Kaato mannermaalta kaikki lyylilehdot ja pyhät puut. Silloin pakenivat vanhat jumalat ja muut haltijat tähän kantapesäänsä, jossa aina onkin heillä ollut rauhallinen olla."

"Eivätkö ne olleet häijyjä epäjumalia, nuo vanhat haltijat?" kysyin minä.

"Yksi kaikki", sanoi Vasko, "olkoon se Miikula tai Jyrki, Ahti tai Tapio, kaikki ne ovat ison Luojan käskyläisiä."

Tämä vastaus tosin kummastutti minua, mutta ennenkuin osasin siihen mitään sanoa, jatkoi Vasko salaperäisellä äänellä:

"Katso tuonne, lapseni, tuolla laakson pimennossa, korkeampana muita puita kumottaa vanha lyylikoivu. Se on ainoa jäljellä vanhoista uhripuista."

Nyt herkesi vanhus äänettömäksi, ei kuunnellut kysymyksiäni, vaan istui itsekseen veneen kokassa. Vihdoin heitin vanhan rauhaan, vaan en malttanut kuitenkaan olla häntä tarkastelematta.

Tuolla veneen perässä istuessaan näytti hän minusta muinaisuuden haamulta. Mielestäni oli hän siinä niin vanhanaikainen, että vähitellen arvasin hänen asemansa käsittämättömäksi nykyiselle polvelle. Hän oli erakko keskellä ihmiskuohua, häneen koskematta oli aika vierinyt ohitse, jättäen hänet samalle kannalle kuin esi-isänsä olivat olleet.

Sillä välin oli päivä mennyt mailleen. Taivasta ja vettä verhosi ohkainen rusottava auer. Saari edessämme peitti ihe salaperäiseen savuvaippaan. Sen laaksot ja lehdot olivat viehättävän lumoavat; milloin luulin siellä näkeväni patsastemppelin, milloin linnan; milloin olin huomaavinani edestakaisin liikkuvia haamuja ikivanhain puiden pimennossa. Loittoa mantereelta kuului karjan kellojen etäinen helinä. Silloin tällöin äänteli yksinäinen kalalokki kaukaisella karilla. Tuon tuostakin pulskahteli kala vedessä onkea koskematta. Tässä olisin voinut haaveksia aina aamuun asti, ell'ei Vasko sanaakaan virkkamatta olisi ruvennut hiljaksen melomaan rantaan päin.

Saarelle tultuamme keräili hän kokoon lahokantoja ja rantapuita, teki tulen tuluksillaan, suomusti kalamme ja pani patansa tulelle.

Tämän kaiken tehtyensä istautui vanhus tulen ääreen, odottamaan keittonsa kypsymistä. Sillä aikaa minä kannoin eväskonttimme veneestä, tein tuohesta lusikat ja nostin kivipaasia pöydäksi.

Vihdoin ruvettiin aterioimaan. Vasko paljasti päänsä, risti sitten silmänsä venäläisten tavan mukaan, kaivoi esiin povestansa vaskisen pyhän-kuvan, jota kolme kertaa hartaasti suuteli.

Ääneti me aterioitsimme täällä kaukaisella selkäsaarella. Minusta tuntui tämä myöhäinen ilta erittäin juhlalliselta. Ruoalta noustuamme otti Vasko suuren tuohisen, keräsi tähän tarkkaan kaikki keiton tähteet ja kalan ruodot, ja vei nämä äsken mainitun ison puun juurelle. Siellä paneutui hän sitten polvilleen ja alkoi ääneen lukea seuraavaa:

"Vellamo, veen emäntä,
Ahti, aaltojen isäntä,
Anna mulle ahvenia,
Pistä piikkiseikäsiä
Avarasta aitastasi
Alta aaltojen syvien j.n.e."

Minä katselin kummastuneena Vaskon menettelyä. Hän siis todellakin palveli pyhää Jyrkiä ja Miikulaa ynnä noita vanhoja luonnonhaltijoita.

Täältä, tämän vanhan koivun juurelta tarkastelin paikkaa, jossa olimme. Huomasin, että kumpu, jolla seisoin, oli keskellä vähäistä, tasaista laaksoa, jossa kasvoi joku kymmenkunta vanhaa pitkärunkoista lehtipuuta. Laaksoa ympäröi, paitse rannan puolelta, jossa veneemme oli, jyrkät, huoneenkorkuiset kallioäyräät, jotka säännöllisin askelein kohosivat kuin rappuset aina korkeammalle, kunnes ylhäällä yhtyivät tasaiseen metsä maahan. Laakso siis oli ikäänkuin ihmisen tekemä kaivanne kankaan povessa. Tämä oli kummallinen luonnon oikku. Näin yöllä, tältä kummulta katsoen, esiytyi tämä laakso kankaan povessa erinomaisen juhlallisena. Olin aivan hämmästyneenä siitä mahtavasta vaikutuksesta, jonka se silloin teki minuun, ja nytkin vielä, kun ajattelen sitä, johtuu mieleeni sekä amfiteateri, että göthiläiskirkko.

Kumma siis ei ollut, että luonnon tilassa olevat ihmiset tätä paikkaa pitivät pyhänä. Tänne he vuosisatojen kuluessa olivat kantaneet uhrinsa; noilla kiviasteilla oli kenties ennen istunut isolukuisia ihmisparvia ikäänkuin kirkkoväki, katsellen uhrin panoa lyylipuitten luona. Tämä pieni kumpu, jolla nyt seisoin, kenties olikin vähitellen tähän kannetuista antimista kasvanut pyhän puitten juurien ympäri.

En enää malttanut hillitä uteliaisuuttani. Rupesin Vaskolta tiukasti tutkimaan tämän saaren muinaisuutta. Lisäsin puita tuliroviolle ja kutsuin Vaskon viereeni tulen ääreen istumaan.

Vähän ajan kuluttua alkoikin vanhus tapansa mukaan laulaa hyräellä, siitä hän sitten puhkesi kertomaan seuraavaa:

"Ennen muinoin vanhaan aikaan olivat kaikki Oriveden rannat, saaret, niemet ja selkä-karit Päivilän

heimon perintöinä, vaan Pielisen suussa oli heidän parhain pesäpaikkansa. Siellä silloin kesäkaudet saatiin lohta äärettömästi; syksyllä taas siikoja tapettiin. Jokivarsilla ja Iiksensuolla olivat heidän heinäniittynsä.

"Kalanpyynti ja karjanhoito olivatkin Päiviläisten pääeläkkeet. Rasvasena kiehui heidän kattilansa pitkinäkin talvina.

"Mahtava oli myös toinenkin heimo, Monolan muhkea väki. Metsä silloin äijän antoi.

"Talvikaudet suksillansa samoilivat Monolan miehet kaikki sisämaitten selkäset aina Ilajan rajoille sekä suuren Pielisen vesille asti.

"Tämä ala olikin heidän perintönään. Täällä he myös kaatoivat kaskia ja raatelivat huhtiansa.

"Muhkeat olivat Monolan miehet, vaan Päivilässä olivat tyttäret paremmat.

"Onnellisena eli kauan nämä kaksi sukulais heimoa täällä Karjalan perillä.

"Viimein alkoi Tapio käydä tarkemmaksi. Halla myös halmeet pani. Jo oli nälkä tulossa Monolan kuuluille tuvillen. Vaan Päivilässä oli yhä hyvät päivät. Ahti vielä äijän antoi.

"Silloinpa sattui kerran koreana kesäpäivänä Päivilän pieni pulmu, Utran ukon tyttö, Auli, iloiselle Iiksensuolle paimeneen. Tuli kontio korvesta, tuo alkoi lehmiä repiä. Auli arka huutamaan. Mies tuli metsästä hätään, kaatoi karhun, pedon tappoi. — Mies oli Ilari nuori, Monolan verevä poika.

"Tästä syntyi tuttavuus, tuttavuudesta tuli kosiot.

"Kosioita kauan kesti. Ilari, iloinen poika, kosi kesän, kosi toisen, vielä kosi kolmantena. Harto, Päivilän isäntä, kosi myös kilvalla tyttöstä. Vanhemmat pakoittivat menemään hänelle, vaan tytön mieli olikin Monolaan.

"Tällä aikaa kasvoi yhä nälkä Monolassa. Jo pyrkivät Monolan miehet osallen Päivilän kalavesille. Tähän ei Päivilä suostunut.

"Siitä seurasi ryöstö. Ryöstöstä paha rytinä. Jo oli sota syntymässä. Siihen aikaan sanotaan Pyhän Iljan tulleen tänne Jokivarrelle uutta oppia saarnaamaan, niinkuin vieläkin lauletaan:

"Vieras tuli Viron takoa,
Pyhä Ilja Inkerestä.
Alkoi kirkkoa kohota,
Sääsynätä saaren päähän;
Risti miehet mielihyvin,
Vaimot vastenmielisetkin."

"Olisi luullut rauhan jälleen palautuvan näille riitaisille pihuille, vaan päinvastoin kävikin.

"Kerrotaan muitten Päiviläisten olleen sovinnolle taipuvaiset, sillä Monolassa oli miehiä enempi; vaan Harto kovasti pani vastaan. Yhtyi pappien tuumaan yhdessä kukistaa Monolan kansan.

"Monolaiset vihdoinkin panivat Päivilän tiukalle, päättivät viikon päästä tulla kalaosalle; jos ei sovinnossa jako syntyisi, niin ottaisivat väkivallalla puolet kaikista kala-apajoista. Harto kävi ahtaalle, vaan ei sittenkään suostunut sovintoon.

"Kiteelle saattoi sanat, pyrki Pajarin liittoon. Tältä veriviholliselta anoi hän hädässään apua omia heimolaisiaan vastaan. Pajari mieluisesti suostuikin avun annantaan, määräsi vaan vaivoistansa puolet kalavesistä, kuusi sotauroa kuudella sotaoriilla, yhdeksän ylävää neittä, Päivilän parasta piikaa.

"Kun kuului Päivilän pihuille liitto tämmöinen tehdyksi, syntyi siellä itkut pahat ja vaikiat valitukset. Ei sitä syyttä itkettykään, sillä Monolaiset päälle pakoittivat, ja toiselta puolen poltti Pajari.

"Jo syntyi verinen leikki. Tappelu tulinen tuiski.

"Kaatui miestä, kaatui naista; se, joka jäi kaatumatta, joutui Pajarin orjaksi.

"Onnellinen oli se, joka kaatui; onneton jällelle jäänyt.

"Monta Monolan miestä
Silloin joutui surman suuhun.
Monta Päivilän piikaista
Paha mies sai palkaksensa."

Vasko vaikeni hetkeksi, näytti kuin kertomansa olisi syvästi koskenut häneen.

Menneet ajat, joista hän kertoi, vielä vuosisatojen takaa elävinä esiintyivät hänelle. Kun taas jatkoi kertomustaan, alkoi hän hyvin matalalla äänellä:

"Toistakymmentä suurta veneellistä oli sotasaalista Pajarin miehillä. Tuhotyönsä tehtyensä läksivät kotiinpäin purjehtimaan. Viisi oli vankia joka veneessä. Siinä oli nyt liiton lunnaat sekä sodan saaliit!

"Siinä oli Monolan miestä sekä Päivilän naista. Oli koko heimokunnan parhain nuoriso joutunut orjiksi osattomiksi, vieläpä Pajarin orjiksi, pahan miehen pakon alle, häjyläisen häväistäväksi.

"Silloin selällä mennessänsä huutavat poloiset, vaivaiset valittavat:

"Oi Luoja, ylijumala!
Anna apu tarvittaissa,
Käy'ös tänne kutsuttaissa,
Täällä on tuskat tunkemassa,
Hätähinen huutamassa,
Pakko päälle painamassa.
Päät täällä on pahoin menossa,
Tukat turha'an tulossa,
Käy pian, välehen jou'u.
Tule tuulena tuimana.
Tule päitä päästämähän,
Onnettomia lunastamahan.'

"Jumala kuuli hätäisen huudon. Pilven nosti taivahalle, josta syntyi ukonilma, päivästä teki yön pimeän. Tästä Pajarin poika pakeni saareen säänpitoon. Veneet vetivät maalle, orjansa ajoivat metsään, jossa saivat suojapaikan lyylipuitten lymyssä.

"Itse Pajarin miehet saivat suojan veneensä alla.

"Alkoi jo Ukkonen jyristä, taivas tulta tupruella. —

"Lyylilehdon pimennossa oli myös Ilari nuori. Tämä nyt sanaksi virkkoi:

"Paha on orjana olla, pahin kaikista pahasta olla Pajarin orja, pahan miehen pakon alla. Parempi pää hukassa, kuin kunnia kadossa! Parempi maata maan povessa, kuin pakosta pahan luona! Oi veikot, veljeyeni! Siskot sirot, sinisilmät! Heittäkäämme henkemme tähän, pyhäpuitten pimennolle uhriksi ylijumalan, ennenkuin, emomme lapset, paneudumme Pajarille, häjyn miehen häväistäväksi.'

"Sekä pojat että tytöt heti suostuivat tuumaan. Asetta ei vaan orjilla ole. Lyylikoivun juuren alla löytyyhän tappara terävä.

"Ei muuta kuin arpaa heittämään, kenen on tappajaksi tuleminen, murehtivien murhaajaksi.

"Ilari, iloinen poika, kävi lunta valkeammaksi, kun nosti maasta sen kivipaaden, jonka alle oli puukko pantu.

"Hän silloin sanasen virkkoi:

"Luoja se minut nimesi,
Kaikkivaltainen käski
Muitten miesten murhaajaksi,
Kassaspäitten kaatajaksi,
Oman veren vihaajaksi,
Surmaksi oman sukuni.'

"Yö oli piki pimeä, Ukkonen kovin jylysi, tuuli metsässä melusi, koskena selkä kuohui. Silloin iski Ukko tulen, angervoisen ahjostansa, joka lyylilehdon hetkeksi valkasi. Uhripuitten penkerellä näkyi silloin polvillansa sekä miestä että naista paljastetuin polvin iskua odottamassa.

"Kun Ukko iski toisen kerran ja taas valkasi koivikkokummun, oli puolet vielä polvillansa, toiset puolet makasi maassa.

"Outo oli tämä yö, yhä oudommat sen tapahtumat.

"Kolmannen kerran kun Ukko iski, näkyi kummulla tyttönen yksin, muut kaikki lepäsi maassa.

"Tämä jällelle jäänyt oli pulmu Päivilästä, Auli nuori armahinen.

"Tuo, tuolla koivun kupeella, verinen tappara kädessä, oli Ilari poika, vaan ilo on nyt kaukana hänestä.

"Auli paljasti povensa. 'Iske tuohon', sanoi.

"Silloin Ilari nuori vapisi kuin haavan lehti, veitsensä viskasi veteen.

"Lankesi myös polvillensa, tempasi tytön syliinsä, sanoi sitten kullallensa: 'Älä, kulta, minua kammo, vaikka on veressä kourat, hurmeheassa käsivarret. Auli armas, mesimarja, en minä sinua iske, en sinä ilmaisna ikänä! Tappakoon meidät taivahinen, iskeköön ylijumala!' Nämät sanat sanottuansa itkuksi Ilari otti. Auli alkoi sanella: 'Älä itke, Ilarinen! Älä itke ja valita; vielä mekin tänä yönä juomme häitä Tuonelassa.'

"Tuskin sanat sai sanotuksi, silloin taas taivas jytisi, kovemmasti kuin konsanaan.

"Kalliot kajahtelivat, vesi vonkui, metsä paukkoi, pyhän lehdon löi kumoon. Silloin peittyi puitten alle kaksi onnetonta ihmislasta. Onnetonta! Onnellista! Kumpiko osansa oli? —

"Kun tämän myrskyisen yön perästä nousi armas aurinkoinen, näkivät Pajarin miehet puut pyhät kaatuneina. Ikivanha lyylilehto oli kamalana kalmistona. Kammo nyt tapasi miehet. Veneet työnnettiin vesille; kiireellä saaresta soudettiin, eikä yksikään heistä koskaan tänne takaisin tullut, eikä mielestä menettänyt Päivilän pahat peijaiset lyylilehdon pimennossa.

"Siihen sortui sotainen kansa. Viimeiset Päivilän miehet kauan itkivät lapsiansa, kunnes he itse katosivat teille tietämättömille. Harto, syypää sukunsa surkeuteen, vihdoin itsensäkin surmasi. Monolan viimeiset miehet hajotteli pohjoistuuli. — Papit ottivat kalapaikat.

"Siihen saattoi veljesten vihat, kansan keskinen kateus." —

Tähän raukeni Vasko, pää oli painunut kivelle, vesi vuoti hänen silmistänsä, eikä enään vanhusparka mitään virkkanut. Minua kummastutti, että nämä vanhat tapahtumat häneen niin kovasti koskivat. En myöskään ollut ennen koskaan kuullut Vaskon yhtämittaa näin pitkään puhuvan; olin varma siitä, ett'en häntä enää viikkokauteen saisi sanaakaan virkkamaan. Vihdoin läksi vanhus veneemme luokse, kaatoi sen kumoon ja asettui sen alle yölevolle. Viittasi minulle kädellensä esimerkkiä noudattamaan. Heti minä häntä seurasinkin, heittäydyin myös pitkälleni.

Yo oli pimeä, lämmin painava.

Tuliroviomme oli jo sammumaisillaan. Tuontuostakin kimalteli kirkkaita säkeniä hiilistossa. Äännettömyys oli kaikkialla.

Silloin vielä kerran kuulin Vaskon hiljaan lukevan seuraavaa rukousta:

"Panen maata maan luvalla,
Maan luvalla, puun luvalla.
Maa hyväksi holhojaksi,
Kaikkivalta vartiaksi;
Maria makuuttakohon,
Jesus ylös nostakohon
Jumalata kiittämähän,
Ijäti ylistämähän."

Vanhan vaiettua, äännettömyys tuntui yhä synkemmältä.

Mieleeni kuvautui vuosisatain takaiset tapahtumat.

En tiedä milloin nukuin, ehkä en nukkunut ollenkaan. Aivan oli minusta luonnon mukaista, kun kuulin Ukon jyrinän ja näin taivaan tulta iskevän. Vasta silloin tiesin olevani todellisuudessa ja Vaskon vieressä veneen alla, kun alkoi rankasti vettä sataa.

Samalla kuului kauhistuttava räjähdys. Silmänräpäyksen ajan oli metsä ilmitulessa. Jumalan ilma murti pirstaleiksi tuon ikivanhan koivun; kauhealla puuskalla kaatui se maahan. Siinä nyt musertuneena makasi lyylilehdon viimenen pyhä puu. Sade yhä putosi pilvistä. Ukon ilma asettui vähitellen. Vihdoin minäkin nukuin. Kun heräsin, paistoi päivä imelästi. Vasko jo istui rannikolla, kädet ristissä rinnallansa. Minun silmissäni näytti hän paljon entistä vanhemmalta.

Nousin, pesin silmäni, läksin saarta tarkastelemaan.

Aamu oli ihanimpia kuin olla voi. Ruohot ja sammaleet maassa kimaltelivat täynnä kiiltäviä vesisherneitä. Tuoreena tuoksui metsä, ja linnutkin vielä visertelivät lehdikossa ikäänkuin keväillä.

Vapaasti nyt paistoi päivä vanhalle uhrikummulle, jossa tuo vanha murrettu puu nyt pirstaleina lepäsi. Sen juuret olivat kaatuessaan nostaneet suuren palan maata, ja kauhistuneena näin sieltä juurten alta valkealta paistavan kaksi pääkalloa, toinen suurempi, ikäänkuin miehen, toinen pienempi, kuin vaimon. Olisiko se mahdollista? Voisivatko nämä olla Ilarin ja Aulin pääkallo?

Kuka sen tietää? Olkoon, miten oli, en voinut olla niitä uudestaan maahan peittämättä.

Vihdoin Vaskon luoksi mentyäni huomasin hänessä suuren muutoksen tapahtuneeksi; luulen että lyylikoivun murtuminen oli myöskin murtanut hänet.

Puu oli ollut ainoa esine, joka vielä yhdisti häntä muinaisuuteen, johon Vasko itse osaksi kuului. Nyt, tämän kaaduttua, oli hän jätetty ypyöyksin nykyajan erämaahan, jossa sittemmin aina kuljeskeli ikäänkuin eksyksissä.

Kolinvuorelta.

Olimme jalkamatkallamme Pohjois-Karjalassa yöksi joutuneet melkein Kolin latvalla olevaan vähäiseen taloon. Vaikka suuresti uupuneena päivän vaivan-näöistä vuoria kiivetessä, pakeni uni kuitenkin minua. Pieneen ja kuumaan huoneeseen oli hyväntahtoinen talonväkemme vuoteemme valmistanut. Päivällä näkemäni näköalat kuvautuivat yhä aivoissani. En saattanut silmiäni ummistaa. Matka-toverini olivat ammoin unen helmaan vaipuneet.

Vihdoin nousin tilaltani, pukeuduin ja menin ulos raitista ilmaa nauttimaan.

Ulkona virtaeli vastaani tuoksu hedelmöitsevältä ruispelloilta. Tällä, pilvien huhtomalla ahtaalla vuoren penkereellä oli sangen vähäisiä peltotilkkuja, vaan kasvunvoima näkyi niissä olevan jotenkin väkevä. Kävelin kasteista nurmikkopiennarta vuoren äyräälle, johon näköala avautui kaikessa avaruudessaan.

Tuntui ikäänkuin olisin ylhäällä pilvissä uiskennellut. Tuolla syvyydessä, vuoren juurella sumupilveen verhottuna, oli Kolin ihana laakso, jonka halki päivällä olimme kulkeneet. Talot, niityt ja pellot olivat öiset usvat peittäneet, siellä täällä päilyi uinuva lampi laakson pimeällä pohjalla. Kaikki oli rauhallisuuteen vaipuneena. Äänettömyys vallitsi kaikkialla, ainoastaan silloin tällöin kaukuivat kaukana vuorten rotkoissa yksitoikkoisesti karjan kellot, tehden hiljaisuuden yhä tuntuvammaksi.

Loin katseeni luoteesen päin yli Kolin uinuvan laakson, sivu mustarintaisen jylhän vuoriniemen, Pielisen avaroiden selkien suurien saarien yli Nurmeksen pitäjään perille aina Kainunmaan rajoille saakka, jossa äärimäisenä taivaan rannalla Maanselän harjanteet rusona hämärtivät. Taas koillisen ja idän puolelta suuren Pielisen takaa näkyi ikäänkuin kesken pauhinan tauvonnut meri: ääretön ala lukemattomia kukkuloita, jotka pistivät päänsä heidän juurilleen levinneen sumuvaipan lävitse. Tämä ala sisälsi Pielisen pitäjään ja osan Ilomantsin kirkon aluetta. Ja vielä kaiken tämän takaa siintivät kaukana Venäjän Karjalan äärettömät erämaat. Takanani etelää kohti oli Kolin, Suomen alppien, jylhä rotkoinen vuorijakso kokonaisuudessaan aina Enon ja Kontiolahden kirkkokunnille asti. Sen kolkkoa ja metsäistä itärinnettä rajoitti pitkä Pielisjärvi; länsirinteen lemuavia lehtoja ja kukkivia ahoja rajoitti taas ensiksi pieni Jeronjärvi ja sittemmin tuo herttainen kirkasvesinen Heräjärvi, joka pitkässä syvässä laakossansa lehdkörantojensa suojelemana jyrkkine saarineen ja niemineen näytti viehättävästi hymyilevän. Lounaan puolelta kaukaa metsän takaa loisti Höytiäisen juhmallinen selkä. Sen toisella puolella välkkyi Viinijärven kirkas pinta ja äärimäisenä taivaan rannalla siinti Outokummun yksinäinen kukkula Liperin pitäjäästä. Lännessä taas avautui silmälle ääretön ala metsämaata, kaskeja, järviä ja korkeita harjanteita, siellä täällä myös ihmisasuntoja; loitompana kukkula kukkulan takaa aina Kaavin kirkolle, Savon rajoille asti. Yli kaiken tämän kaarteli valoisa pohjainen taivas.

Kauan katselin näköalaa. Vihdoin huomasin taivaan rannalla koillisessa punaa puhuvan ruskon. Ilmassa kuului hiljainen humina, tunsin vienon tuulenhengen kasvojani koskevan. Idässä päin kaukaisilla mäkimerillä alkoi sumupilviä hiljaa virtaella; kukkulat vähänväliä karvansa muuttivat. Yht'äkkiä sähkösi päivänterä taivaanrannalla; punaposkisena rusoitti etumainen kukkularivi. Nousevan auringon suudella yhä leveni levenemistään ruso kukkulalta kukkulalle, aina sen mukaan kuin päivän säde ne saavutti. Punaisena hohti jokaisen aallon harjanteen huippu ja vähitellen väistyi heidän juuriltansa sumuvaippa, kunnes viimein peräti katosi. Suuren Pielisen pinta värähteli kuin elohopea. Ilma humisi ja tuhansien lintujen sävelet soivat korvissani. Kasteesta himaltelevat lukemattomat kukkaiset uhkuivat tuoksua vuoren rintehillä. Täällä ylhäällä oli jo koko luonto herännyt, mutta laakso vuoren alla uinaili vielä rauhallisesti.

Hetken vielä kuluttua kuulin paimensarven heleän äänen kajahtelevan kalliolla. Mistä tuli tuo raikas

sävel näin varhain aamusella? Tuolla Kolin Ipatti-nimisellä huipulla taivaan sinin ympäröitynä seiso nuori paimentyttö; puolikymmentä kiliä kiipesi kallion kylkeä myöten hänen luoksensa. Vielä puhalsi tyttö toisen kerran, ja yhä ilmestyi uusia kiliä kalliolle. Auringon säteilevänä seiso siellä tyttö nuori. Kilit ja vuohet kisaelivat hänen ympärillensä.

Tuonnehan oli minunkin mentävä. Siellä saisin lämmintä kilnmaidon juoda aamukylmäni.

Ennenkuin tytön luokse jouduin oli hän jo kilinsä lypsänyt. Heti tarjosi hän minulle raintansa ja kehoitti maidon maistamaan. Tämä terveellinen juoma maistui aivan oivalliselta, kiitin juotunni tyttöä ja sanoin nyt ensikerran kilnmaidon juoneeni. "Siis mahdatte olla hyvin kaukaa, koska ette ole kilnmaidon juoneet", arveli tyttö; "ehkä tuoltapuolen Höytiäisen? Siellähän ei kuuluta kiliä pidettävän". — "Paljonhan on niitä maita, joissa ei kiliä pidetä ollenkaan", sanoin minä. Nyt kävivät tytön silmät pyöreiksi, ja hän oli viehättävän lapsellisen näköinen, kun kummastellen katseli minua kirkkailla silmillänsä. "Onko se todella totta, että löytyy paljon muitakin maita kuin ne, jotka tälle vuorelle näkyvät? Sieltäkö tekin olette tänne tulleet Kolin halkeamaa katsomaan?"

Jo olin eilen yötalossamme kuullut mainittavan Kolin halkeamaa. Nyt kun tyttö sitä mainitsi, kysyin häneltä: "Onko se mikään merkillinen paikka, se Kolin halkeama, koska siitä täällä puhutaan? Muualla en ole siitä koskaan mitään kuullut."

Nyt kävivät tytön silmät jos mahdollista vielä entistä pyöreämmiksi.

"No, mitä sitten olette tänne tulleet, jos ei juuri halkeamaa katsomaan?" kysyi hän aivan kummastuneena. "Käypihän täällä herroja melkein joka kesä sitä katsomassa; minkä vuoksi te ette olisi tulleet sitä katsomaan? Kävihän mennäkin kesänä Lieksan siltavouti ja eläinten tohtori Kuopiosta sitä katsomassa, silloin kun oli Lahna-ahon Antin ruunassa rupuli ja se sitten tuonne suohon haudattiin."

"No, jos halkeama on niin katsottava paikka", arvelin minä, "niin lähde sitä minulle näyttämään."

Siihen olikin tyttö valmis, ja nyt hän alkoi kepeästi kävellä edessäni toista vuoren huippua kohti. Mennessämme kertoi hän seuraavaa:

"Halkeama on juuri siksi merkillinen, että kun kerran vaan katsoo sen sisään, niin ei mitenkään malta olla siihen jotakin viskaamatta; ja kun kiven sinne heittää, panee se siellä mennessään: 'koli, koli, koli', aina siksi, kunnes se ehtii maan sydämeen asti."

Nyt alkoi tyttö kiivetä jyrkkää kalliointaa, ja ylöspäästyänsä sanoi hän:

"Tässä se nyt on, se kuuluisa Kolin halkeama."

Minä nousin myös sinne ja näin likellä harjanteen kylkeä halkeaman, joka voi olla ainoastaan pari kolme korttelia leveä, vaan pituudeltaan näytti kuin olisi lohkaissut osan kalliosta erilleen pääosasta. Päältä katsoessa ei voinut sen pohjaa erottaa. Heitin siihen pienen kiven; kuulin, miten se alas mennessään selvään pani: "koli, koli", ainoasti muutamia kertoja vaan; sitten kuulin selvään, että se pohjan saavutti. Siis ei kivi mennytkään maan sydämeen asti.

"Kas niin", sanoi tyttö nauraen; "ettepä malttaneet olla sinne jotakin viskaamatta, ottipa se teiltäkin vuori veronsa! Ei tyydy haltia milloinkaan, ennen kuin on osansa saanut. Jos uhalla on antamatta, niin ottaa hän sen väkisen ja silloin aina kaikista kalliimman tavaran, niinkuin muinoin Annikki paraltakin sen otti. Annikki, näet, oli ylpeä tyttö, joka ei suostunut vuoren lmltiata hyvittelemään, kun muitten neitosten kanssa oli kauniina kesäiltana käynyt vuorella kisailemassa. Tyttöset muut olivat jokainen osastansa heittäneet kiven kallion koloon. Halkeama silloin vielä olikin paljon syvempi kuin mitä nyt onkaan, vaan sen täyttäminen tulikin vastedes Annikin tehtäväksi. — Roponsa vuorelle annettua kehoittivat muut tytöt Annikkia myös jotakin osastansa antamaan, mutta hän siihen ei suostunut, nuhtelipa vielä tovereitaankin, sanoen heidät epäjumalien palvelioiksi, kun haltialle uhrasivat. Vaan annas olla, miten tytölle kävi? Annikilla oli sulhanen nuori, jota hän rakasti kaikesta sydäimestä. Tämä oli äsken matkustanut pois etelämaihin ja luvannut kolmen vuoden kuluttua takaisin tulla häitä viettämään, jos vaan Annikki niin kauan hänelle uskollisena pysyisi. Mennessänsä pani hän morsiamensa sormeen sormuksen kultaisen, sanoen: 'Takaisin tullessani, jos se ei sormessasi enään ole, niin et ole minulle uskollinen ollut.'

"Kaksi vuotta oli jo Annikki kantanut sormusta kuin silmäteränsä; vaan iltana, jona hän vuorella kisailemassa kävi, kompastui hän muitten kanssa leikkiessään katajan juurikkaasen. Silloin sormus sormesta luiskahti ja vierähti kalliin koloon. Ottivatpa siis haltiat sinäkin iltana osansa ja veivätpä juuri Annikiltakin hänen kalliimman tavaran. Ei nyt itku auttanut, valitukset vielä vähemmän.

"Kadonneen sormuksen sijaan hankki Annikki sittemmin itsellensä vaskisen sormuksen. Vaan vaivalla jaksoi hän sitä päivällä kirkkaana pitää; yöksi sen kuitenkin vuoren virma mustaksi veti. Näin kului

kolmas vuosi, ja silloin sulho takaisin tuli. Sormuksen hän kyllä näki Annikin sormessa, vaan Annikki itse oli kovin muuttunut ja araksi mennyt. Kohta he kuitenkin vihillä kävivät. Vaan jo ensi yönä kun Annikki nukkui sulhonsa käsivarrella, huomasi tämä mustan vaskisormuksen. Varovaisesti otti hän sen morsiamen sormesta, luuli itsensä petetyksi, hiipi hiljaa Annikkia herättämättä vuoteelta ja läksi vielä samana yönä takaisin etelämaille, eikä ole hänestä sen koommin mitään kuulunutta.

"Aamulla kun Annikki heräsi, huomasi hän yksin vuoteella olevansa ja sormuksen sormesta kadonneeksi. Heti arvasi hän asian laidan. Vuoren haltiat eivät olleet kultasormukseen tyytyneet, olivatpa vielä sulhonkin Annikilta karkoittaneet. Tämä koski tyttöparkaan niin kipeästi, että mielensä menetti ja joutui nöyräpäiseksi. Alkoi vaan kantaa kaiken omaisuutensa vuoren koloon, siten lunastaaksensa takaisin sekä sulhon että sormuksen. Kantoi sinne kaikki, mitä irti sai, kantoi yöt, päivät kantoi, vaan ei sieltä mitään takaisin saanut. Vihdoin kun ei enää muuta ollut kannettavaa, kantoi kivet aholta, mullat maasta. Siten syntyi aikaa pitkin nuo lammit tuonne laakson pohjalle. Vaan vuori ei vielä sittenkään tyydy. Ehkä olisi Annikki parka vihdoin kuitenkin saanut Kolin kolon täytetyksi, ellei olisi eräänä yönä kaatua kumahtanut kuormansa alle. Aamulla ani varhain löysivät paimenet piian poloisen kuolleena kallion kupeelta. Kurtuisiksi olivat jo hänen kasvonsa käyneet, ne samat, jotka ennen olivat olleet niin erinomaisen verevät.

"Sanotaan että tytön kova kohtalo koski niin haltioihinkin, että siitä päivin eivät enää niin uhria ahnehdi; muutamat sanovat myös, että Annikin kuoltua taaskin olisi nähty sormus hänen sormessaan, vaan mikä tosi lienee, sitä ei varmuudella tiedä kukaan. Se vaan on varmaa, että kolo kyllä täyttyy ennen maailman loppua, sillä yhäthän sinne vielä tänäkin päivänä ropoja lasketaan.

"Jos olisi Annikki parka tuona kesäisenä kisailu-yönä niinkuin muutkin tyttöset roponsa heittänyt halkeamaan, niin ei olisi hän koskaan näin onnettomaksi joutunut."

Minä rohkenin väittää, että jos Annikki heti sulhollensa suoraan olisi kertonut sormuksen laidan, niin ei olisi onnettomuus häntä saavuttanut.

"Ei, ei", sanoi tyttö vakavasti, "ei siitä olisi apua ollut, sillä vuoren haltiat olivat sormuksen keralla myös vieneet Annikilta kaiken rohkeuden. Rohkeus kun on kerran kadonnut, tulee typeruus sen sijaan."

Vähän aikaa vaiti oltuaan jatkoi tyttö:

"Sitä kovin tekisi mieleni tietämään, missä se etelämaa on olemassa. Te kun olette kaukaa tänne tulleet, ehkä tiedätte, missä se maa on, jonne Annikin sulho meni. Olen itsekseni arvellut, olisiko etelämaa nuo kukkulat tuolla kaukana taivaan rannalla, jotka metsäisten mäkien takana niin kauniina kangastavat, sillä ainahan illoin aamuin päivän laskun ja päivän nousun aikana ne melkein kullalta hohtavat. Näkyisikö sieltä Juutaan maa, jossa ennen Vapahtaja syntyi enkelitien veisatessa? Pilvetkin siellä toisin ajoin niin kirkkaana kiiltävät, että luulisi taivaan sieltä aukenevan." Ja taaskin katseli tyttö minua kirkkailla silmillänsä niin lapsellisen näköisenä.

Koetin hänelle selittää, että ne maat, joita tavallisesti sanotaan etelämaiksi, ovat niin kaukana, että jalkasinkäveliä sinne menessään viipyy monet kuukaudet matkalla, ennenkun perille ehtii; nuo kukkulat tuolla taivaan rannalla taasen saavuttaisi kiireestikäveliä ennen huomispäivän iltaa. Tähän arveli tyttö: "Onko se maailma niin äärettömän avara!" —

Niin olin siis nähnyt minäkin tuon kuuluisan Kolin halkeaman! Paimentyttö jätti minut miettimään kertomustansa ja kiiruhti askareilleen.

Kauan istuin vielä Kolin halkeamalla aamuauringon valossa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KARJALAN KANKAHILTA I ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license,

especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work,

or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to

fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit

card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.